

AHOLI VA HUDUDLARNI FAVQULODDA VAZIYATLARDAN MUHOFAZA QILISH TADBIRLARINI REJALASHTIRISH

Siddiqova Madinabonu

SAMDAQU magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12680896>

Kirish. “Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofazasi to‘g‘risida”gi Qonunining 11-moddasi Korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasidagi majburiyatlarida ta’kidlanadiki: Korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasida xodimlar hamda ishlab chikarish va ijtimoiy ob’ektlarni favkulodda vaziyatlardan muhofaza qilish bo‘yicha zarur choralarni rejalashtirishlari, moliyalashlari va amalga oshirishlari shart.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish bo‘yicha quyidagi rejalar ishlab chiqiladi:

- 1) aholini va xududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish bo‘yicha yillik asosiy tadbirlar rejasi;
- 2) abiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlarni oldini olish va bartaraf qilish harakatlari rejasi;
- 3) alohida davrlar uchun fmsi rejasi (maxfiy);
- 4) ob’ektlarning barkaror ishlashini ta’minlash rejasi (toifalangan va o‘ta muxim ob’ektlar uchun);
- 5) evakuatsiya rejasi;
- 6) o‘zaro hamkorlik rejasi.

YUqori darajada muhofaza qilish maqsadida barcha FM rejalariga qo‘yidagi talablar qo‘yiladi:

- reja to‘liq ishlab chiqilishi;
- mazmunning qisqa bo‘lishi;
- vaqtni qat’iy hisobga olinishi;
- reallik va aniqlik;
- iqtisodiy maqbullik

Reja tuzish jarayoni to‘rt bosqichga bo‘linadi:

I-bosqichda ma’lumotlar yig‘iladi, takvim reja ishlab chiqiladi;

II-bosqichda reja amalda ishlab chiqiladi va reja hujjatlari tuziladi;

III-bosqichda tadbirlar bir-biriga moslashtiriladi, tasdiqlanadi va yuqori tashkilot bilan kelishib olinadi.

IV- bosqichda tegishli ijrochilarga etkaziladi

Rejalashtirish jarayoniga jalb kilinadiganlar;-SHTab boshlig‘i, Evakuatsiya komisciyasi boshligi, Barkarorlik komisiyasi raisi, Canitar drujina boshligi, Qutkaruv guruxi boshligi, Aloka va xabar berish guruxi boshligi, Panajoy xizmatchilari guruxi boshligi, Jamoa tartibini saklash guruxi boshligi, va boshka guruxlar boshligi

Ob'ektlarda fuqaro muhofazasi rejasini tuzish uchun yig'iladigan ma'lumotlar :

1. O'zbekiston Respublikasi Konunlari, O'zR Prezidentining, Vazirlar Mahkamasining Fuqaro muhofazasini tashkil etish va faoliyatiga oid farmonlari va qarorlari.

2. O'zRsi FVVning nizomlari, ko'rsatmalari va tavsiyalari, FM rahbar va me'yoriy hujjatlari.

3. Vazirlik, boshqarma, xokimiyat organlarining ko'rsatmalari va tavsiyalari.

4. Fuqaro muhofazasi tuzilmalari, shaxsiy tarkiblarida kishilar to'g'risida ma'lumot (telefon nomerlari, manzillari, ma'lumot-lari, malakasi bo'yicha ma'lumot).

Panajoylarning tayyorlik xolati, sig'imi, boshqa muhofaza inshootlari to'g'risida ma'lumot.

6. Ob'ektning ichki hususiyatlari (imoratlarning konstruksiyalari), genplan, muhandislik tizimlarining (elektr, suv, gaz, kanalizatsiya, aloqa tizimlarining) chizmasi.

7. YOqilg'i-moylovchi moddalar zahirasi, yong'indan xavfli moddalar zaxirasi, KTEZM moddalar zahirasi, elektr podstansiyalari, bug' qozon o'rnatilgan bino, suv gidrantlarining joylashish o'rni to'g'risida ma'lumotlar.

8. Ob'ekt atrofida joylashgan potensial xavfli ob'ektlar, temir yo'l, yong'indan xavfli ob'ektlar, ularning ta'siri to'g'risida.

9 Evakuatsiya qilinadigan korxonalar ishchilarini qabul qilish joyi, uning xolati to'g'risida ma'lumot.

10. Fuqaro muhofazasi vazifalari bajarilishiga ta'sir etadigan mahalliy xususiyatlar ko'rsatilgan fizika-jo'g'rofiy ma'lumotlar.

11. Favqulodda vaziyatda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan sharoitga berilgan bahodan chiqarilgan xulosalar.

Favqulodda vaziyatlarni oldini olish va ularni bartaraf etish harakatlari rejasi:- ikki bo'limdan iborat bo'ladi ikkinchi bo'lim ham ikki qismga bo'linadi. ilovalari FM boshlig'i Qarori (gen reja) taqvim reja, kuch va vositalar, boshkarish, aloka va xabar berish chizmasi

Birinchi bo'lim:- FV ro'y berganda ob'ekt hududidagi bo'lishi mumkin bo'lgan sharoitga qisqacha baho beriladi: Ob'ektning tavsifi:-joylashgan joyi,-ishchilarning soni,-ish smenalarining boshlanishi va tugashi,-muhandislik tizimlari va qo'shimcha manbalar, imoratlarning konstruksiyasi,-omborlar, ularda saqlanadigan moddalarning turi va miqdori, muhofaza inshootlari, SHMV to'g'risida ma'lumot -ta'sir etishi mumkin bo'lgan atrofdagi potensial xavfli ob'ektlar, temir yo'llar to'g'risida ma'lumot.

Ikkinchi bo'lim:. -Sodir bo'lishi mumkin bo'lgan FV larga baxo beriladi. FVning ko'lami, keltiradigan zararlari, okibatlarini, jabrlanishi mumkin bo'lgan kishilar soni, yong'inlar sodir bo'lishi extimoli mavjud joylar. Xar bir FV turi uchun aloxida yoziladi.

Tashkilot, korxonalar, muassasa (keyingi o'rinlarda ob'ekt) ning qisqacha tavsifi

Ob'ekt _____

shahar (tuman) ning _____ qismida joylashgan, _____ tarkibiga kiradi.

Maydoni _____ m² (km²). Ishchilar soni _____ ta.

Ob'ektga tutashgan xududda radiatsion xavfli korxonalar yo'q.

Asosiy xavflarni _____ ob'ektlar tug'diradi
(ob'ektlar va xavf xatarlar)

Ob'ekt xududida:

-KTZM ishlatiladigan _____ binolar
mavjud; (binolar, ularning turlari, KTZM soni)

yonuvchi va portlovchi xavfli _____ moddalar (birma bir
yoziladi)

ishlab chiqiladi;

portlovchi moddalar _____ mavjud. (portlochi
moddalar, ularning turi, soni)

Ob'ekt yaqinida _____ km da KTZM (nomi) va boshqa xavfli (nomi) moddalar
tashiladigan _____ nomli temir yo'l stansiyasi bor.

Ob'ektdagi FV ni sodir etish extimoli bor manbalar:

Ishlab chiqarishda ishlatiladigan (ishlab chiqariladigan) KTEZM

_____ (KTZM turi miqdori)

Avariya sodir bo'lsa kimyoviy zaxarlanish o'cho'ining maydoni _____ dan
_____ gacha tashkil etishi mumkin.

Moddiy zarar _____ ming (mln.) so'mni tashkil etish extimoli bor.

Ob'ekt xududida yon'fin sodir bo'lish extimoli bor. Ko'proq _____
saqlanadigan, (ishlatiladigan) _____ binolarda sodir bo'lishi mumkin.

Sanoat va qishloq xo'jalik ishlab chiqarishga etadigan taxminiy zarar
_____ ming (mln.) so'mni tashkil qiladi.

Avariya xolatlari KTZM tashilayotgan temir yo'l _____ da
vujudga kelish mumkin. Ayniqsa yo'lining ob'ektdan _____ km dagi joyida avariya xolatlarini
vujudga kelish extimoli katta. KTZM to'kilsa ob'ektning bir qismi zararlanuvchi joyga tushib
qolishi mumkin. Zararlanuvchi joyda _____ ta odam va _____ ta chorva mollari qolib ketishi
mumkin. Taxminiy qurbonlar soni odamlar _____ tadan _____ tachagacha, chorva mollari _____
tadan _____ tagachani tashkil etish mumkin.

Epidemiologik xolat shaharda (rayonda) umuman yaxshi (emas), lekin ayrim odamlarning
_____ bilan

_____ (kasallanish turi)

kasallanishi kuzatilgan.

Epizootik xolat xayvonlarning _____ bilan

(kasallanish turi)

kasallanishi mumkinligi bilan xarakterlanadi.

O'z vaqtda ko'rilmagan chora-tadbirlar chorva mollarining umumiy sonidan _____ % ni yo'qotishga olib keladi.

Ikkinchi bo'lim. I-qism.

Favqulodda vaziyatlar sodir bo'lishi xavfi tug'ilganda (yuqori tayyorgarlik rejimida):

Kimyoviy zaharlanish xavfi sezilganda:

1. FV sodir bo'lish xavfi tug'ilgani haqida boshqaruv organlarini, ishchi va xizmatchilarni va qolgan aholini xabardor qilish tartibi.
2. FVni oldini olish yoki ular ta'sirini kamaytirish tadbirlarining hajmi, amalga oshirilish muddatlari va tartibi, jalb etiladigan kuchlar va vositalar.
3. FM tuzilmalarini, mavjud muhofaza inshootlarini shay holga keltirish.
4. SHahsiy muhofaza vositalarini ishchi va xizmatchilarga berishga tayyorlash va berish.
5. Odamlarni evakuatsiya qilish va ko'chirish uchun avtotransportni va shahardan tashqari zonani tayyor holga keltirish.
6. Aholini tibbiy va epidemiyaga qarshi muhofaza qilish tadbirlarini o'tkazish.
7. YOng'indan saqlash profilaktik tadbirlar o'tkazish va ishlab chiqarishni avariyasiz ishlashga tayyorlash.

Favqulodda vaziyat xavfi tug'ilgani to'g'risida xabarlash signali olinganda FM boshlig'i yuqori tayyorgarlik rejimini amalga kiritadi. Vujudga kelgan xolatga ko'ra qo'yidagi tadbirlar o'tkazilish tashkillashtiriladi:

daqqa ichida ob'ekt ishchilarini, FM tuzilmalarini FV xavfi tug'ilganligi haqida xabar berishini tashkillashtirish, rahbar tarkibini to'plash va unga aniq vazifalar qo'yish;

_____ daqiqadan keyin ob'ektda kuzatish va razvedkani tashkillashtirish;

raxbar tarkibini kecha-kunduz navbatchiligini tashkillashtirish;

_____ daqiqa ichida _____ tuzilmani ishlab chiqarish faoliyatini to'xtatmagan xolda yuqori va umumiy tayyorgarlikka odamlar soni _____ ta bilan keltirilsin;

_____ soat ichida tinchlik davrda FV oldini olish va bartaraf etish rejasi bo'yicha harakatlar aniqlansin;

jaroxatlanganlarga tibbiy yordam berish maqsadida tibbiy drujina (tibbiy maskan) tayyorgarlikka keltirilsin;

_____ kuchlari yordamida FM tuzilmalari shaxsiy tarkibini ovqatlantirish koʻzda tutilsin;

qish vaqtida FM tuzilmalarini _____ da isitish tashkillashtirilsin.

- _____ **da**

(kim tomonidan, qachon, qaerda)

ob'ekt ishchilariga shaxsiy ximoya vositalarini tarqatishga tayyorgarlik koʻrilsin;

_____ da (kim tomondan, qachon)

ob'ekt ishchilari tibbiy va epidemiyaga qarshi himoya tadbirlarini oʻtkazishni tashkillashtirish va boshqa kerakli tadbirlar

Quyidagi tashkiliy tadbirlar amalga oshiriladi:

- tegishli boshqaruv organlari FVDT kichik tizimlariga va boʻgʻinlariga bevosita rahbarlik qilishni oʻz zimmasiga olishi;

- zarurat boʻlsa sharoit yomonlashgani sabablarini ehtimoli bor falokat joyining bevosita oʻzida aniqlash uchun, sharoitni yaxshilash takliflarini ishlab chiqish uchun tezkor guruhlar tuzish;

- doimiy dislokatsiya punktlarida rahbar tarkibining kecha kunduz navbatchilik qilishini tashkil etish;

- tezkor navbatchilik xizmatini kuchaytirish;

- atrof tabiiy muhit ahvolini, potensial xavfli ob'ektlardagi unga tutash hududlardagi sharoitni kuzatish va nazorat qilishni kuchaytirish;

- boshqaruvni tashkil etish;

- rahbarlar tarkibiga FM tuzilmalariga xabar berish, yigʻish, takvim rejalarga, vazifalarga aniqliklar kiritish;

- razvedkani, nazoratni, kuzatishni tashkil etish;

- vaziyat rivojini oldindan taxminlash.

II-qism. Favqulodda vaziyatlar sodir boʻlganda (favqulodda rejimda):

1. Zilzila sodir boʻlganda:

- FV sodir boʻlgani haqida boshqaruv organlariga, ishchi va xizmatchilarga, qolgan aholiga xabar berish tartibi.

- FV oʻchogʻida razvedkani tashkil etish va sharoitga baho berish;

- qutqarish va boshqa shoshilinch ishlarga jalb qilingan kuch va vositalarni shaylik xolatiga keltirish. Tuzilmalarning tarkibi, shay boʻlish muddati, vazifalari, ishlarni tashkil etish;

Aholini muhofaza qilish tadbirlarini amalga oshirish:

-muhofaza inshootlariga yashirish

-shahsiy muhofaza vositalari (SHMV), dozimetrik va kimyoviy asboblardan bilan ta'minlash;

- davolash va epidemiyaga qarshi tadbirlar;

-aholini evakuatsiya qilish va ko'chirish, ularning hajmi, muddatlari, tartibi va buning uchun jalb qilinadigan kuchlar va vositalar;- qutqarish va boshqa shoshilinch ishlar o'tkazishga jalb etiladigan, shuningdek aholini, qishloq xo'jaligi hayvonlarini, chorvachilik va ekin mahsulotlarini, moddiy va madaniy boyliklarni muhofaza qilish tadbirlari o'tkazilishiga jalb qilinadigan kuch va vositalarining faoliyatini ta'minlash;

-shahsiy muhofaza vositalari (SHMV), dozimetrik va kimyoviy asboblardan bilan ta'minlash;

- davolash va epidemiyaga qarshi tadbirlar;

-aholini evakuatsiya qilish va ko'chirish, ularning hajmi, muddatlari, tartibi va buning uchun jalb qilinadigan kuchlar va vositalar;- qutqarish va boshqa shoshilinch ishlar o'tkazishga jalb etiladigan, shuningdek aholini, qishloq xo'jaligi hayvonlarini, chorvachilik va ekin mahsulotlarini, moddiy va madaniy boyliklarni muhofaza qilish tadbirlari o'tkazilishiga jalb qilinadigan kuch va vositalarining faoliyatini ta'minlash;

Odamlar hayoti va salomatligiga bevosita xavfni yo'q qilish yuzasidan qutqarish va boshqa shoshilinch ishlarni o'tkazish, ko'chirilgan aholini hayot faoliyatini qayta tiklash;

- yordamga kelgan xizmat va kutkaruv otryadlari bilan hamkorlik qilish;

- boshqarish, boshqarish punktlariga joylashish tartibi, ishchilar, xizmatchilar va qolgan aholini sharoit haqida, ularning shikast (FV) o'chog'idagi faoliyatlari va hatti-harakat qoidalari haqida xabarlash va axborot bilan ta'minlash, bo'ysunuvchi, yuqori va hamkorlik qiluvchi boshqaruv organlari bilan aloqani tashkil etish;

- FV o'chog'ini, atrof tabiiy muhit holatini uzluksiz nazorat qilish rejalashtiriladi.

Ob'ektda yong'in sodir bo'lganda:

zudlik bilan 01 telefoni orqali yong'in sodir bo'lganligi xaqida shaxar (tuman) yong'in xavfsizligi xizmatiga xabar berilsin;

_____minut ichida ob'ekt ishchilariga yong'in sodir bo'lganligi xaqida xabar qilish va xavfsiz joyga olib chiqishni tashkillashtirish _____;

(bu ishga kim rahbarlik qiladi)

rahbar tarkibiga (FV komissiyasiga) xabar berish va to'plash, vaziyatni etkazish va vazifa qo'yish;

_____ minut ichida yong'in o'chog'ini razvedka qilish

(qaysi kuchlar bilan va kim raxbar)

_____ minut ichida razvedka ma'lumotlariga asoslanib sharoitga baxo berish va yong'inni o'chirishga qaror qilish

yong'inni o'chirishni tashkillashtirish

(qaysi kuchlar bilan va kim rahbarlik qiladi)

FM tuzilmalarini shay xolga keltirish

(qaysi tuzilmalarni)

is gazidan zaxarlanganlarga va kuyganlarga yordam berish uchun tibbiy yordam punktini tashkillashtirish.

(qaerda va qaysi kuchlar yordamida)

yong'inni o'chirish uchun etib kelishi mumkin bo'lgan qo'shni ob'ekt tuzilmalari bilan o'zaro xamkorlikni tashkillashtirish

(kim tashkillashtiradi)

FVlarni oldini olish va bartaraf etish xarakatlari rejasiga quyidagilar ILOVA

qilinadi:

1. FM boshlig'ining FVni tugatish Qarori.
2. FVni oldini olish va bartaraf etish xarakatlari tadbirlarning takvim (kalendar) rejasida.
3. Ob'ektning favqulodda vaziyatlar xavfi tug'ilgandagi va sodir bo'lgandagi tadbirlarini bajarishga jalb qilinadigan kuch va vositalarining hisobi (har bir tadbir haqidagi umumiy ma'lumotlar).
4. Favqulodda vaziyatlarda boshqaruv, xabarlash va aloqani tashkil qilish chizmasi.

Izohlar:

1. Respublika, shahar, tuman, qo'rg'on, jamoa xo'jaligi, qishloq kengashi, mahalla qo'mitasi va ob'ektlar rejalari bir xil tuzilishda ishlab chiqiladi.

2. Ikkinchi bo'lim ishlab chiqarish avariyesi, halokati va tabiiy ofatning viloyat uchun ehtimoli bor har bir turi bo'yicha ishlab chiqiladi.

3. Rejalarni tegishli FM boshliqlari tasdiqlaydi, itoat tartibiga binoan kelishib olinadi, reja ikki nusxada tuzilib, ikkinchi nusxasi yuqori tashkilotga jo'natiladi.

Kimyoviy xavfli ob'ektlarning fuqaro muhofazasi rejalarining xususiyatlari

reja - bu ktmz oqib (chiqib) ketgan avariyalarda xodimlar va aholini muhofaza qilish tadbirlarining hajmini, tashkil etilishini, bajarilishi tartibi va muddatlarini belgilab beradigan xujjatdir. Unda quyidagi FM vazifalari bayon etiladi:

- FM boshlig'ining tadbirlarning bajarilishi haqidagi qarori;
- gazdan qutqarish ishlari kuch va vositalarini aniqlash;
- kuch va vositalar o'zaro hamkorligini, har yoqlama ta'minlanishini va ularni boshqarish;
- ob'ekt xodimlarining va aholining xatti-harakat tartibini belgilash;
- boshqaruv organlarining ish tartibi.

Rejaning birinchi bo'limida quyidagilar ko'rsatiladi:

1. Ob'ektning umumiy ma'lumotlari va kimyoviy xavf tavsifi:

- qaysi idoraga qarashliligi;
- korxonadagi ishchi va xizmatchilar soni;
- eng ko'p odamlar ishlaydigan smena;
- ob'ekt yaqinida yashovchi aholi soni;
- aholi yashash va ishlab chiqarish zonalariga nisbatan ob'ektning joylashganligi;
- ishlab chiqarishda ishlatiladigan KTEZM turlari va

2. KTEZMning saqlanish va ishlab chiqarishda ishlatilish sharoiti haqidagi ma'lumotlar: saqlanish usullari, texnologik jarayonda ishlatiladigan moddalarning har biri bo'yicha alohida KTEZMning saqlanish joylari, miqdori va sharoiti, ishlab chiqarish qurilishlariga nisbatan KTEZM zaxirasi qanday joylashtirilgani, ehtimoli bo'lgan kimyoviy shikast o'choqlarini kengayishiga yo'l qo'ymadigan avariya qarshi vositalar miqdori.

3. KTEZMni qabul qilish va qo'shni ob'ektlarga jo'natish, shuningdek ob'ekt ichida tashish tartibi: qanday transportda va qay miqdorda transportda ob'ektga kelishi va boshqa ob'ektlarga jo'natilishi, kelib turish (jo'natilish) davriyligi.

4. Ob'ektda avariya xavfsizligi xizmati tashkil etish, bu xizmatning ijrosi kimning zimmasiga yuklatilishi va qanday amalga oshirilishi:

a) shikast o'choqlarini kengayib ketishiga yo'l qo'yimaslik uchun jalb qilinishi mumkin bo'lgan kuch va vositalar, ob'ektda dispetcherlik xizmati yoki kechayu- kunduzlik navbatchilikni tashkil etilishi;

b) ob'ekt xodimlari va ob'ekt yaqinida yashovchi aholini shaxsiy muhofaza vositalari (SHMV) bilan ta'minlanganining qisqacha tahlili, shikast o'choqlarini bartaraf etish va avariya-qutqarish ishlari o'tkazishga mo'ljallangan tuzilmalarning shaxsiy tarkibini SHMV bilan ta'minlanganligi

v) ob'ekt joylashgan joyning meteorologik va topografik sharoit tavsifi: shamol yo'nalishlarini ko'rsatadigan chizmaga muvofiq erga yaqin shamol qatlamining yo'nalishi va esish tezligi, joyning relefining va u erdagi qurilishlarining xarakteri, ularning KTEZM bug'lari tarqalishiga qanday ta'sir etishi mumkinligi, KTEZM to'planib qolishi va oqib kirishi ehtimoli bor joylar;

g) ishlab chiqarishda ishlatib bo'lingan KTEZM saqlanishidagi bo'lishi mumkin bo'lgan eng ko'p qaltis joylar hamda ishlab chiqarish avariya yuzaga kelgudek bo'lsa kutilaotgan kimyoviy sharoit: texnologik ish tartibidagi quvurlarning germetikligini buzilish ehtimoli bor tutash joylari, tabiiy ofatlar va h.k., KTEZMdan zaharlanish ehtimoli bo'lgan zonaning uzunligi va kengligi, ishchi smena va aholining zaxarlanish xavfining darajasi.

Rejaning ikkinchi Bo'limida- KTEZM to'kilib (oqib) ketishi bilan bog'liq ishlab chiqarish avariya-larini bo'lishi ehtimolini e'tiborga olgan holda oldindan xodimlar va aholini KTEZMdan muhofaza qilish tadbirlarning bajarilishi tartibi belgilanadi.

Korxonaning texnologik xavfsizligini oshirish yuzasidan quyidagi tadbirlar oldindan amalga oshiriladi:

Zaharlanish oqibatlarini bartaraf etish tadbirlari;- ishlab chiqarish xodimlari va aholining zaharlanish ehtimolini kamaytirish tadbirlari

Ob'ektning texnologik xavfsizligini oshirish tadbirlarida quyidagilar aks ettiriladi:

- uskunalarni harakatni to'xtatish (blokirovka) tizimlari bilan jihozlash (quvurlarda ajratgich klapanlar, avtomat zadviykalar o'rnatish va h.k.), KTEZM oqadigan quvurlarni er tagiga yotqizish;

- KTEZM solingan yakka idishlar zaxirasini kamaytirish;

- KTEZM solingan idishlar tagini to'kilgan zaharli moddalarni yig'ish maqsadida tagliklar, avariya rezervuarlari bilan jihozlash;

- texnologik rezervuarlardagi KTEZMni rezerv idishlarga tez bo'shatib olish tizimini ishlab chiqish.

Ob'ekt xodimlari va aholini shikastlanishi ehtimolini kamaytirish tadbirlarida quyidagilar aks ettiriladi:

- SHMVni to'plash va ular ishlatishga tayyorlash;
- xodimlarni avariya vaziyatlaridagi xatti-harakatlarga tayyorlash;
- FM tuzilmalarini tashkil etish, jihozlar bilan ta'minlash va ekstremal hollardagi (avariyalardagi) harakatlarga tayyorlash;
- KTEZMd an zaharlanish xavfi borligi haqidagi hodimlarga va aholiga xabar berish tizimini tashkil etish va shay holda saqlash;
- SHaroitni oldindan taxminlanishi uchun axborot yig'ishni tashkil etish (avariya sodir bo'lgani haqida zavod dispetcheriga axborot berish (doklad qilish) ma'suliyati kimga yuklatilishi, avariya va meteosharoit haqida axborot berish tartibi).

Kimyoviy razvedkani tashkil qilish va o'tkazish (razvedkaga jalb qilinadigan kuch va vositalar, razvedka tuzilmalarining razvedka priborlari bilan qanchalik ta'minlanganligi):

- kuzatish postlari qo'yiladigan joylar;
- razvedkaga yuklatiladigan vazifalar, zaharlanish zonasi chegaralarini belgilash tartibi.

Kimyoviy zaxarlanish zonalaridan ob'ekt xodimlarini va aholini olib chiqishni va evakuatsiya qilishni tashkil etish (evakuatsiya bo'ladiganlar marshruti va yig'ilish joylari, odamlarni olib chiqishga va evakuatsiya qilishga ma'sul kishilar, transport hisobi va etkazib berish vaqtlari).

Kimyoviy shikast o'chog'i o'rab olinishini tashkil etish (kuch va vositalar, post qo'yiladigan joylar, o'rab olishga ma'sul kishilar).

Jabrlanganlarga yordam berish (qidirish va birinchi tibbiy yordam berish kuchlari va vositalari).

SHikast o'chog'ini kengayib ketishiga yo'l qo'ymaslik va bartaraf etish yuzasidan shoshilinch ishlar o'tkazish (kuch va vositalar tarkibi, texnologik uskunalarni ta'mirlash,

KTEZM oqib chiqqan joylarni tuproq to'kib o'rash, KTEZM yig'iladigan "tuzoq"lar qurish).

KTEZMni neytrallashtirish, suv to'siqlar qo'yish tartibi; avariya oqibatlarini tugatish yordam berish uchun keladigan kuch va vositalarni kiritish va ulardan foydalanish tartibi.

Avariya qutqaruv ishlarini bajarish davomida kuch va vositalar boshqarilishini tashkil etish.

Avariya bo'lgani haqida va uning oqibatlarini bartaraf etish mobaynida ma'lumot topshirib turish tartibi.

Avariya oqibatlarini bartaraf etish ishlarini transport, energiya va moddiy texnika ta'minotini tashkil etish.

Rejaning ikkinchi bo'limiga ilova tarzida quyidagilar ishlab chiqiladi:

- ob'ekt xodimlariga va aholiga xabar berish sxemasi;
- xodimlarni, ob'ektni va aholini olib chiqishning va evakuatsiya qilishning hisobi;
- avariya bo'lganda KTEZMni neytrallash vositalariga ehtiyoj va ular qancha borligining hisobi.

Ob'ekt FM boshlig'ining buyrug'iga va FM rejasiga binoan korxonalarining FM xizmatlari avariya, xalokatlar va tabiiy ofatlar ro'y bergandagi FM tadbirlarini ta'minlaydigan o'z rejalarini ishlab chiqadilar.

Quyidagi xizmat guruxlarning rejaları asosiy reja xisoblanadi:

- moddiy texnik ta'minot xizmati;
- radiatsiyadan va kimyoviy moddalardan muhofaza qilish xizmati;
- xabar berish va aloqa xizmati;
- jamoat tartibini saklash xizmati;
- energiya ta'minoti va yorug'likni nikoblash (maskirovka kilish) xizmati;
- avariya texnika va transport xizmati.

Xizmatlarning rejalaridan tashkari ob'ektda kup xil ma'lumotnoma (spravka) xujjatlari, talabnomalar, ishonch xatlari va boshkalar ishlab chikiladi.

FM rejalarini ob'ekt FM boshligi tasdiklaydi xamda uni Fm boshkarmasi (bulim) bilan kelishib olinadi va unga navbatdagi yil 1 yanvaridagi axvolga karab tuzatish kiritiladi.

5. Panajoylar soni, ularning sig'imi, boshqa muxofaza inshootlari to'g'risida ma'lumot.

6. Ob'ektning tavsifi, uning mudofaa va iqtisodiy imkoniyati.

7. Toifalangan shaharga FVda yordam berish imkoniyati.

- FM respublika ma'muriy-hududiy tuzilishiga muvofiq hududiy-ishlab chiqarish prinsipida tashkil etilib, milliy iqtisodiyotning hamma tarmoqlarini qamrab oladi.

FM tadbirlari hududlarning iqtisodiy, tabiiy va boshqa tavsiflarini, hususiyatlarini hamda FV sodir bo'lish havfi qanchalik realligini hisobga olib, oldindan rejalashtiriladi va amalga oshiriladi.

Bo'lishi mumkin bo'lgan sharoitdan kelib chiqib, quyidagi aniq (konkret) tadbirlar rejalashtiriladi:

- boshqarishni, xabarlashni va aloqani tashkil etish;
- razvedkani, kuzatishni va nazorat qilishni tashkil etish;

- FM kuchlari guruhini tashkil etish;
- odamlarni va moddiy boyliklarni muhofaza qilish tadbirlari;
- moddiy va moliyaviy ta'minotning barcha turlarini tashkil etish;
- FVni oldini olishni va ularni tugatishni tashkil etish.

Ishlab chiqarish avariya sodir bo'lganda xodimlarni ehtimol bo'lgan zaharlanish ko'lami hamda ob'ektning, ob'ekt yaqinidagi boshqa ob'ektlarning xodimlari uchun va aholi uchun shikast o'chog'ining xavfiga baho berish tartibi (sharoitni oldindan taxminlash kimga yuklatilishi va qanday xujjatlar yordamida amalga oshirilishi) aks ettiriladi.

Kimyoviy xavf borligi haqida xodimlar va aholiga xabar berish tartibi. Tez va ishonchli xabar berilishi uchun xabarlash sxemasi oldindan ishlab chiqilib, unda abonentlar, xabar berish vositalari va kuchlari, xabarlash navbati, xabar berish signallari ko'rsatiladi.

Avariya-qutqarish ishlarini rejalashtirish va o'tkazishning hududdan va ob'ektidan qat'iy nazar, quyidagi tartibi belgilangan:

1. SHikast o'choqlarini va ofat joylarini razvedka qilish, qidiruv-qutqarish ishlari kompleksini o'tkazish.
2. Aholini, qishloq xo'jaligi mollarini, o'simliklarni, sanoat va qishloq xo'jaligida ishlab chiqariladigan mahsulotlarni, moddiy boyliklarni muhofaza qilish tadbirlari.
3. SHikastlangan aholi hayot faoliyatini tashkil qilish, halok bo'lganlarni hisobga olish va ko'mish, yaradorlarni kasalxonalarga yotqizish.
4. Karantin-observatsion, sanitar-gigienik, epidemiyaga qarshi tadbirlar.
5. Mahalliy organlar va harbiy qo'mondonlik organlari bilan hamkorlik.

REFERENCES

1. Sultonova D. N., qizi Siddiqova M. A. COLOR SCHEME IN THE FORMATION OF THE ARTISTIC ENVIRONMENT OF THE INTERIOR OF MODERN EDUCATIONAL CENTERS //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 14. – C. 109-115.
2. Sultanova D. N. Epigrafical ornaments in architecture of Uzbekistan //International journal of scientific & technology research. – 2015. – T. 4. – №. 07. – C. 83-87.
3. Namazovna S. D. Harmony Of Art In Architecture Of Uzbekistan //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2021. – T. 3. – №. 05. – C. 87-94.

4. Namazovna S. D., Makkamovich S. S., Zohirovich D. Z. Aral Oasis as Potential Base for Development of the Tourism //Indonesian Journal of Law and Economics Review. – 2020. – Т. 6. – С. 10.21070/ijler. 2020. V6. 491-10.21070/ijler. 2020. V6. 491.
5. Султанова Д. Н. Применение архитектурного декора и художественной пластики в средневековой архитектуре Узбекистана и её место в художественной культуре Средней Азии //Молодой ученый. – 2013. – №. 12. – С. 719-723.
6. Султанова Д. Н. Решение художественного образа здания Академического театра имени Алишера Навои в Ташкенте //Вопросы гуманитарных наук. – 2015. – №. 2. – С. 130-135.
7. Султанова Д. Н. ЗАРУБЕЖНЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ ОПЫТ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ АРХИТЕКТОРОВ И ДИЗАЙНЕРОВ //Архитектура и архитектурная среда: вопросы исторического и современного развития. – 2021. – С. 50-53.
8. Султанова Д. Н., Эшпулатова М. Р., Дусанов З. З. Формирование профессионального объемно-пространственного мышления у студентов дизайнеров и архитекторов Узбекистана //Дизайн-образование XXI век. – 2017. – С. 152-158.
9. Султанова Д. Н. Гармонизация художественных средств в архитектурных сооружениях, посвященных космонавтике //Молодой ученый. – 2015. – №. 3. – С. 933-936.
10. Султанова Д. Н., Бахриддинова З. Ф. КЛАССИФИКАЦИЯ СТОЛОВЫХ И РЕСТОРАНОВ В АРХИТЕКТУРЕ ТАШКЕНТА //Архитектура и архитектурная среда: вопросы исторического и современного развития. – 2021. – С. 53-55.
11. Султанова Д. Н. Возникновение и взаимосвязь монументальной живописи в традиционной архитектуре Средней Азии //Молодой ученый. – 2013. – №. 12. – С. 710-719.
12. Султанова Д. Н. Традиционность художников Жарских в декорировании многоэтажных домов //Молодой ученый. – 2018. – №. 23. – С. 231-236.
13. Sultanova D. Artistic Means of Agitation and Propaganda in Urban and Architectural Space of Modern Uzbekistan //Young Scientist USA. – 2016. – Т. 5. – С. 88.
14. Sultanova D. N., Dusanov Z. Z. Самарқанд-рассомлар шаҳри //Молодой ученый. – 2020. – №. 12. – С. 324-332.

15. Sultanova D. N. the Emergence and relationship of monumental painting in the traditional architecture of Central Asia //Young scientist. – 2018. – №. 12. – С. 59.
16. Sultanova D. N. Xasanova XB Tarixiy muzeylar interyerida tasviriy va badiiy vositalarning qo'llanilishi, Me'morchilik va qurilish muammolari, 3 son. SamDAQU.- Sam., 2022. – B-66-69.
17. Qizi S. M. A., Namazovna S. D. JAMOAT BINOLARI VA O 'QUV MARKAZLARI UCHUN TASVIRIY SAN'AT VA RANG YECHIMINI LOYIHALASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O 'RNI //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). – 2024. – №. 6. – С. 333-340.
18. Султанова Д. Н. РАЗВИТИЕ АРХИТЕКТУРЫ УЗБЕКИСТАНА В ПЕРИОД 1980-Х ГОДОВ //Архитектура и архитектурная среда: вопросы исторического и современного развития. – 2022. – С. 269-276.
19. Султанова Д. Н. Художественная реставрация резного деревянного панно найденного в Кофиркале //Дизайн и архитектура: синтез теории и практики. – 2022. – С. 321-326.
20. Султанова Д. Н. Домостроительные комбинаты в архитектуре Узбекистана //Дизайн и архитектура: синтез теории и практики. – 2022. – С. 317-321.
21. Султанова Д. Н., Сиддикова Г. Х. ИСКУССТВО КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ РЕБЁНКА //Архитектура и архитектурная среда: вопросы исторического и современного развития. – 2021. – С. 437-441.
22. Султанова Д. Н., Юлдашева Б. Р. ДЕКОРЫ МОСКОВСКОГО МЕТРО ГЛАЗАМИ АРХИТЕКТОРОВ И ДИЗАЙНЕРОВ //Архитектура и архитектурная среда: вопросы исторического и современного развития. – 2021. – С. 442-445.
23. Султанова Д. Н., Султанов А. Н. Культурное значение" Моны Лизы" для современных поклонников //Евразийское Научное Объединение. – 2019. – №. 1-7. – С. 401-403.
24. СУЛТАНОВА Д. Н., Кодиров Э. ФЛОРА И ФИТОДИЗАЙН ЗИМНИХ САДОВ МИРА //МОЛОДЕЖЬ И СИСТЕМНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ СТРАНЫ. – 2017. – С. 314-316.
25. Султанова Д. Н., Дусанова С. З. Анализ художественной подготовки по рисунку в архитектурно-строительных высших образовательных учреждениях Узбекистана //Материалы международного научного форума обучающихся" Молодежь в науке и творчестве". – 2017. – С. 95-97.

26. Sultanova D., Sobirov M. Harmonization of the Artistic Means in the Architectural Buildings Devoted to Astronautics in the Modern Architecture of Uzbekistan //Young Scientist USA. – 2016. – Т. 5. – С. 86.
27. Алмабаев Ы. А. и др. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ МОЗГА НА ФОНЕ ПРИМЕНЕНИЯ НООТРОПНЫХ СРЕДСТВ ПРИ ПУЛЬМОНЭКТОМИИ //Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – №. 10-3. – С. 374-377.
28. Sultanova D., Dusanova S., Dusanov Z. Architecture of the Republic of Uzbekistan during the Year of Independence //Young Scientist USA. – 2016. – Т. 5. – С. 79.
29. Султанова Д. ХОРЕЗМИЙСКОЕ ОЗЕРО //В ТВОРЧЕСТВЕ САМАРКАНДСКОГО ЖИВОПИСЦА НАМОЗА СУЛТАНОВА//ТАБИЙ ФАНЛАР. – С. 40.
30. Султонова Д. Н. Ўзбекистон меъморчилигида маҳобатли рангтасвирни уйғунлаштириш тамойиллари/номзодлик диссертацияси. – 2004.
31. Султанова Д. Н. Взаимогармонизации изобразительных и художественных средств в архитектуре Узбекистана/ISBN: 978-620-3-93073-3 Publisher: LAP LAMBERT Academic Publishing is a trademark of the OmniScriptum SRL Publishing group 2021. – 2021.
32. Раимкулов А. А., Султанова Д. М. Города и селения монгольского и тимуридского времени в долине Кашкадарьи (археологическое изучение, интерпретация, локализация) //Цивилизации скотоводов и земледельцев Центральной Азии//Самарканд–Бишкек. – 2005. – С. 215-226.
33. Султонова Д. Н. Ўзбекистон меъморчилигида деворий рангтасвирни уйғунлаштириш тамойиллари (шаклланиш ва тараққиёт йўллари) номз. – 2004.
34. Султанова Д. Н. Принципы синтеза настенной живописи в архитектуре Узбекистана (пути формирования и развития). – 2004.
35. Бердиев Э. А. и др. Молодой ученый. – 2021.
36. Султанова Д. Н., Султанов А. Н. АНАЛИЗ ПРИМЕНЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ СРЕДСТВ АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЫ (ИСАП) В ГОРОДСКОЙ И АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЕ //ME' MORCHILIK va QURILISH MUAMMOLARI. – С. 35.
37. Айрян З. Г. и др. ББК 65.290-2я43 И88.

38. Dilshoda S. About Modern Graphic Reconstruction Wall Painting Of The Throne-Room Of Afrasiab.
39. Чориев А. и др. Такризчилар.
40. Рахимов О. АЙРИМ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИДА НОТАРИАЛ ФАОЛИЯТНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА НАЗОРАТНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ.
41. Dustkabilovich R. O. THE EFFECT OF THE APPLICATION OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS.
42. Рахимов О. Д. Исследование процесса подачи кормосмесей пониженной влажности коловратным насосом на малых свинофермах. – 1992.
43. ТРЕГУБ Л. И., РАХИМОВ О. Д., ПРАВАТОВ Н. М. Установка для подачи влажных кормов. – 1993.
44. Dustkabilovich R. O. NECESSITY OF LIVE MODERN LECTURES IN HIGHER EDUCATION AND ITS TYPES //Проблемы науки. – 2020. – №. 10 (58). – С. 65-69.
45. Dustkabilovich R. O. et al. Description of pedagogical technology and problematic teaching technology //Проблемы современной науки и образования. – 2020. – №. 2 (147). – С. 59-62.
46. Рахимов О. Д. ИНТЕРНЕТ-ОБУЧЕНИЕ МУЗЫКЕ //Рекомендовано к печати Ученым советом Института психологии имени ГС Костюка НАПН Украины (Протокол № 14 от 28 декабря 2020). – 2020. – С. 412.
47. РАХИМОВ О. Д., МАНЗАРОВ Ю. Х., АШУРОВА Л. PRIMARY FORESIGHT RESEARCH IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN UZBEKISTAN //Современное образование (Узбекистан). – 2021. – №. 4. – С. 16-22.
48. Рахимов О. Д., Рахимова Д. О. Форсайт исследование по прогнозированию развития цифровизации высшего образования Республики Узбекистан. – 2021.
49. Рахимов О. Д., Ашурова Л. ЎҚИТИШНИНГ ИНТЕРАКТИВ УСЛУБЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИ //RESEARCH AND EDUCATION. – 2022. – С. 332.
50. Rakhimov O., Nuriddinova S. THE SIGNIFICANCE OF APPLYING PROJECT METHOD TECHNOLOGY IN INDEPENDENT STUDY OF THE SUBJECT OF BIOLOGY //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 11. – С. 375-380.

51. Dustkabilovich R. O. MASOFAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI TASNIFI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2023. – Т. 3. – №. 2.
52. Рахимов О. Д., Рахматов М. И. ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИИ И УПРАВЛЕНИЯ ОХРАНОЙ ТРУДА НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ //Феномен рыночного хозяйства: от истоков до наших дней. Трансформация экономических систем в контексте турбулентного развития. – 2023. – С. 246-253.
53. OD R. et al. Methodology of Education of Specialists in Industrial Enterprises using for Site Technology on the Effect of Electricity on the Human Body. – 2023.
54. Dustkabilovich R. O., Laylo A. Innovative Pedagogical Technology in the Education and Training System: The Importance of Project Method Technology. – 2023.
55. Raximov O. D. GLOBALLASHUV DAVRIDA TA'LIM TIZIMI MUAMMOLARI //GOLDEN BRAIN. – 2024. – Т. 2. – №. 5. – С. 10-16.
56. Raximov O. D. i dr. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari //Т.:“Fan va texnologiya nashriyoti.–2013.
57. Шодиева М., Рахимов О. Д. Ўқитувчилар малака ошириш тизимида таълим сифатини таъминлашда ўқув-услугий мажмуаларнинг ўрни //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 1. – С. 24-28.
58. Азаренкова Г. М. и др. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ВОСПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ МЕХАНИЗМ ФОРМАЦИОННОЙ РАЗВИЛКИ: ПРИНЦИПЫ, ФОРМЫ, ИНСТРУМЕНТЫ. – 2021.
59. Рахимов О. Д., Чоршанбиев З. Э. Форсайт как инструмент прогнозирования применения информационно-цифровой технологии в высшем образовании республики Узбекистана //Феномен рыночного хозяйства: от истоков до наших дней. Синтез цифровых технологий и инновационных решений. – 2021. – С. 326-335.
60. Raximov O. D. Manzarov Yu. X., Ashurova L. O 'zbekiston oliy ta'lim tizimida dastlabki forsait tadqiqotlar //Sovremennoye obrazovaniye (Uzbekistan).–2021. – 2021. – Т. 4. – №. 101. – С. 16-22.
61. Anisimov K. V. et al. Phenomenon of market economy: business concepts of innovations in theoretical and practical solutions. – 2022.

62. Anisimov K. V. et al. Phenomenon of market economy: business concepts of innovations in theoretical and practical solutions. – 2022.
63. Рахимова Д. О. “MENEJMENT” FANINI O’QITISHDA FORSAYT TEXNOLOGIYADAN FOYDALANISH METODIKASI: Raximova Dilrabo Oktyabrovna, Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti “Biznes va innovatsion menejment” kafedrası assistenti, mustaqil izlanuvchi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 4. – С. 154-158.
64. Rakhimov O. D., Eshmirzaeva M. A. THE ROLE AND FUNCTION OF THE STUDENT PORTFOLIO IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 17 SPECIAL. – С. 369-372.
65. Рахимов О. Д., Турғунов О. М., Мустафаев К. О. 2012 //Замонавий таълим технологиялари. Тошкент.
66. Рахимов О. Д. Таълим сифати ва ҳаёт сифати. Ўқув-услугий қўлланма, 2015. 16.
67. Рахимов О. Д. Инновацион педагогик технологиялар: талаба портфолиосибиллими назорат қилиш ва баҳолашнинг қўшимча технологияси сифатида./Педагоглар учун қўлланма //Қарши, 2013й, 84б.
68. Raximov O. D., Mustafayev Q. O., Zoirov N. I. Masofaviy ta’limning didaktik ta’minoti //O ‘quv qo ‘llanma. Qarshi-2012y. – Т. 45.
69. Kholbaev B. M., Rakhimov O. D., Makhmatkulov N. I. Hayot faoliyati havfsizligi.
70. Rakhimov O. D. et al. Pump for the supply of liquid feed mixtures, 1089. – 1998.
71. Rakhimov O. D., UB K. B. M. M. F. M. E. Feed pump //As. 1090 Patent 5150 Rep. Uzbek. – 1998.
72. Рахимов О. Д. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги/Маъруза матнлари тўплами //Қарши:«ҚарМШИ. – 2005.
73. Рахимов О. Д., Турғунов О. М., Мустафаев Қ. О. Олий таълимда масофавий ўқитишни ташкил этиш. Услугий қўлланма. – 2012.
74. Raximov O. D. OM Turg? unov, QO Mustafayev, HJ Ro? ziyev //Zamonaviy ta’lim texnologiyalari. Toshkent. – 2012.
75. Рахимов О. Д., Муродов М. О. Рўзиёв ХҲЖ Таълим сифати ва инновацион технологиялар. Монография //Тошкент,—Фан ва технологиялар| нашриёти. – 2014.

76. Рахимов О. Д., Муродов М. О., Рузиев Х. Ж. Качество образования и инновационные технологии //Т.: Издательство «Наука и технологии». – 2015.
77. Рахимов О. Д. Таълим сифати-хаёт сифати. Тошкент ахборот технологиялари университети Қарши филиали. – 2015.
78. Rakhimov O. D. The quality of education is the quality of life //TATU Karshi Branch. – 2015.
79. Rakhimov O. D., Murodov M. O. Ruziev KhJ //Quality of education and innovative technologies. Tashkent, " Science and technologies" publishing house. – 2016. – С. 208.
80. Shodieva M., Rakhimov O. D. The role of teaching aids in ensuring the quality of education in the system of teacher training //Modern education (Uzbekistan). – 2017. – №. 1. – С. 24-28.
81. Холбаев Б. М., Рахимов О. Д. Махматкулов" Хаёт фаолияти хавфсизлиги" дарслик, 2-қисм./Т //Т., ҚамИИ. – 2020. – Т. 326.
82. Холбайев В. М., Raximov O. D., Махматқулов N. I. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik (1-qism) //Т.:«Voriz-nashriyot. – 2020. – Т. 304.
83. Dustkabilovich R. O., Esonpulatovich C. Z., Khusenovich R. A. Interaction of innovative pedagogical, information and production technologies //Проблемы науки. – 2021. – №. 2 (61). – С. 23-27.
84. Rakhimov O. D. Berdiyev Sh. J., Rakhmatov MI, Nikboev AT //Foresight In The Higher Education Sector of Uzbekistan: Problems and Ways of Development.//Psychology and Education Journal. – 2021. – Т. 58. – №. 3. – С. 957-968.
85. Рахимов О. Д. 1, Отакулов УХ, Рахимова ДО Образовательный форсайт качества и результативности самостоятельного образования //Вестник науки и образования. – 2021. – Т. 7. – №. 110. – С. 8.
86. Dustkabilovich R. O. Muradov Sirojiddin Husan ogli. Innovative Technologies in Teachingdirectors and Specialists of Industrial Enterprises on //Labor Protection". European Journal of Life Safety and Stability. – 2021. – С. 80-85.
87. Kurbonov A. et al. Chemical and mineralogical studies of basalt “Aydarkul” //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 71. – С. 02040.
88. Eshdavlatova G., Turabaeva N., Rakhimov O. Examining the rheological properties of thickening compositions for printing textures based on blended strands //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 494. – С. 04046.

89. Рахимов О. Д., Турғунов О. М. Мустафаев ҚО Замоनावий таълим технологиялари //Тошкент:“Фан ва технологиялар” нашриёти, 2013й.-210б.
90. Raximov O. D., Sapayev M., Nazarov B. F. Modern Lectures in Higher Education. A Guide //Against:" Nasaf.
91. Yo‘ldoshev O. R. et al. Mehnatni muhofaza qilish //Toshkent-2011. O‘quv qo‘llanma. – 2005.
92. Рахимов О. Д. Инновацион педагогик технологиялар //Педагоглар учун қўлланма. Қарши, 2011й. – Т. 64.
93. Raximov O. D., Nazarov B. F., Sapayev M. S. Modern lectures in higher education //TUIT Karshi branch. – 2012.
94. Рахимов О. Д. ва бошқ, алар. Таълим сифати ва инновацион технологиялар //Т.:«Фан ва технология» нашриёти. – 2015.
95. Рахимов О. Д., Муродов М. О., Рузиев Х. Ж. Таълим сифати ва инновацион технологиялар. Тошкент. – 2016.
96. Raximov O. D., Ro‘ziev H. J., Murodov M. O. Ta’lim sifati va innovatsion texnologiyalar.“ //Fan va texnologiya” nashriyoti, 2016y., 206b. – 2016.
97. Рахимов О. Д., Сапаев М. С., Назаров Б. Ф. Замоनावий маърузалар //Педагоглар учун қўлланма. Қарши, 2012й. – Т. 68.
98. Рахимов О. Д., Назаров Б. Ф., Сапаев М. С. Олий таълимда замоनावий маърузалар //ТАТУ Қарши филиали. – 2012.
99. Raximov O. D. Innovative pedagogical technologies: project style as a technology that improves the quality of education //Karshi, TUIT Karshi branch. – 2013. – Т. 80.
100. Rakhimov O. D. others. Modern pedagogical technologies./Т.:“ //Science and technology” publishing house. – 2013. – С. 170.
101. Рахимов О. Д. Ахборотлашган жамият таълим тизимида замоनावий ахборот ва педагогик технологиялар–Қарши //ТАТУ Қарши филиали. – 2014.
102. Рахимов О. Д. Таълим сифати-ҳаёт сифати //Рисола. ТАТУ Қарши филиали. – 2015.
103. Rakhimov O. D. Requirements and technology for creating electronic educational resources //Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan). – 2016. – №. 2. – С. 45-50.
104. Холбаев Б. М. и др. Мониторинг влияния показателей эколого-мелиоративного состояния на урожай сельскохозяйственных культур в аридной зоне //Наука, техника и образование. – 2019. – №. 4 (57). – С. 112-115.

105. МИРЗАЕВ О. А., УРАКОВ Н. А. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОНСТРУКЦИИ ПОДАЧИ ЛЕНТЫ В ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИНАХ //МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: ШАГ К УСПЕХУ. – 2017. – С. 386-389.
106. Мирзаев О. А., Алмардонов О. М. Теоретическая анализ деформированного состояния цилиндрической оболочки заполненной вулканизированной резиной. – 2021.
107. Шухратов Ш., Мирзаев О. ДИНАМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОЛЕБАНИЙ СОСТАВНОГО ДИСКРЕТИЗИРУЮЩЕГО БАРАБАНЧИКА //Universum: технические науки. – 2022. – №. 9-3 (102). – С. 5-10.
108. Мирзаев О. А., Боймуратов Ф. Х., Мустапакулов С. У. МЕХАНИЗМЛАРДАГИ ТАРКИБЛИ ТИШЛИ ЦИЛИНДРЛАРНИНГ ДЕФОРМАЦИЯСИДАГИ ҲОЛАТ ТАҲЛИЛИ //Инновацион технологиялар. – 2022. – Т. 1. – №. 4 (48). – С. 33-38.
109. Мирзаев О. А. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ РАСЧЕТЫ ДИСКРЕТИЗИРУЮЩЕГО БАРАБАНЧИКА В ЗОНЕ ДИСКРЕТИЗАЦИИ ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //Ученый XXI века. – 2022. – №. 10 (91). – С. 4-8.
110. Mirzaev O. A. et al. Stability of feeding cylinder shell under torsion in pneumomechanical spinning machines //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 392. – С. 01049.
111. Ураков Н. А., Янгибоев Р. М., Мирзаев О. А. ВЫНУЖДЕННЫЕ КОЛЕБАНИЯ ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА, ИМЕЮЩЕГО УПРУГУЮ ОБОЛОЧКУ, ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //Universum: технические науки. – 2023. – №. 11-4 (116). – С. 9-15.
112. Мирзаев О. А. ИЗУЧЕНИЯ ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН, РАБОТАЮЩИХ ПРИ КОАКСИАЛЬНОМ КРУЧЕНИИ //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 5.
113. Мирзаев О. А. ИЗУЧЕНИЕ ПРОЦЕССА КОЛЕБАНИЯ ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА С УПРУГИМИ ВТУЛКАМИ ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 9.
114. Мирзаев О. А. и др. ИЗУЧЕНИЕ ДИНАМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ СОСТАВНОГО ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА ШЕВРОННОГО ТИПА ПРИ

- КРУЧЕНИИ В ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИНАХ //ИННОВАЦИИ В НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ. – 2023. – Т. 4. – №. 2.
115. Mirzaev O. A. et al. The power required to maintain the forced oscillations of a composite feed cylinder of spinning machines //Third International Scientific and Practical Symposium on Materials Science and Technology (MST-III 2023). – SPIE, 2024. – Т. 12986. – С. 202-210.
116. ДЖУРАЕВ А., МИРЗАЕВ О., ХОЛДОРОВ Ш. ЭФФЕКТИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА ПРЯДИЛЬНОГО УСТРОЙСТВА //Современные наукоемкие технологии и перспективные материалы текстильной и легкой промышленности (Прогресс): сборник материалов международной научно-технической конференции (см. в книгах). – Федеральное государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Ивановская государственная текстильная академия", 2013. – №. 2. – С. 129-130.
117. Джуроев А. Д., Мирзаев О. А. МОДЕЛИРОВАНИЕ КОЛЕБАНИЙ ПИТАЮЩЕГО СТОЛИКА ПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЫ //ИННОВАЦИИ, КАЧЕСТВО И СЕРВИС В ТЕХНИКЕ И ТЕХНОЛОГИЯХ. – 2014. – С. 186-189.
118. Джуроев А. Д., Мирзаев О. А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ СИЛЫ СЖАТИЯ УПРУГОЙ СВЯЗИ ПИТАЮЩЕГО СТОЛИКА ПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЫ //ИННОВАЦИИ, КАЧЕСТВО И СЕРВИС В ТЕХНИКЕ И ТЕХНОЛОГИЯХ. – 2014. – С. 189-191.
119. МИРЗАЕВ О., ЖУМАНИЯЗОВ К., ДЖУРАЕВ А. ЭФФЕКТИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ СОСТАВНОГО ЦЕНТРИРУЮЩЕГО ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА ПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЫ //Современные инновации в науке и технике. – 2014. – С. 112-115.
120. ДЖУРАЕВ А. Д. и др. ВЛИЯНИЕ ЗАХОДНОСТИ ЗУБЧАТОЙ ГАРНИТУРЫ ДИСКРЕТИЗИРУЮЩЕГО БАРАБАНЧИКА НА ОБРЫВНОСТЬ ПРЯЖИ В ПНЕВМОПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЕ //Поколение будущего: взгляд молодых ученых. – 2016. – С. 311-314.
121. Муродов Т. и др. ЭФФЕКТИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА ЗОНЫ ДИСКРЕТИЗАЦИИ ПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЫ //Качество в производственных и социально-экономических системах. – 2016. – С. 267-268.

122. АХМЕДОВ К. И., УРАКОВ Н. А., МИРЗАЕВ О. А. ИЗУЧЕНИЯ УРАВНЕНИЯ ДВИЖЕНИЯ И КОЭФФИЦИЕНТ ДИНАМИЧНОСТИ ПИТАЮЩЕГО СТОЛИКА В ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: ШАГ К УСПЕХУ. – 2017. – С. 394-397.
123. МИРЗАЕВ О. А., АХМЕДОВ К. И., УРАКОВ Н. А. ИЗУЧЕНИЯ УРАВНЕНИЯ ДВИЖЕНИЯ И КОЭФФИЦИЕНТ ДИНАМИЧНОСТИ ПИТАЮЩЕГО СТОЛИКА В ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: ШАГ К УСПЕХУ. – 2017. – С. 382-385.
124. МИРЗАЕВ О. А., УРАКОВ Н. А. Изучения теория колебания нитей на пневмомеханических прядельных машин //МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: ШАГ К УСПЕХУ. – 2017. – С. 390-393.
125. МИРЗАЕВ О. А., АХМЕДОВ К. И., УРАКОВ Н. А. Строительство. Градостроительство и архитектура //М-75 МН-01.–2017. – 2017.
126. Sarimsakov O. S., Mirzayev O. A., Akhmedov K. I. Calculation of the deformed state of a cylindrical shell filled with vulcanized rubber //British Journal of Innovation in Science and Technology. – 2018. – Т. 3. – №. 1. – С. 37-44.
127. Djuraev A. D., Uraikov N. A., Mirzaev O. A. Analysis of deformation of the tape in the area of its supply to the discretizing drum //Textile Journal of Uzbekistan. – 2019. – Т. 6. – №. 2. – С. 13.
128. Мирзаев О. и др. ДИСКРЕТЛАШ ЗОНАСИДАГИ БАРАБАНЧА ТИШЛАРИ ИЛАШТИРГАН ТОЛАЛАР ҲАРАКАТИНИ ДИНАМИК ТАҲЛИЛИ //ЖУРНАЛ ТЕХНИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2019. – №. 5.
129. Мустапакулов С. У., Мирзаев О. А. Изучение и анализ влияния конструкции питающего столика прядельной машины на качество пряжи //Проблемы современной науки и образования. – 2020. – №. 6-2 (151). – С. 38-42.
130. Мирзаев О. А., Боймуратов Ф. Х., Назаров А. А. УСТОЙЧИВОСТЬ ТРЕХСЛОЙНЫХ ОБОЛОЧЕК ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА В ЗОН ПИТАНИИ ПНЕВМОМЕХАНИЧЕСКИХ ПРЯДИЛЬНЫХ МАШИН //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 4. – С. 1464-1473.
131. Mirzaev O. A. Mathematic analysis of dimensions of walnut //International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology. – 2019. – Т. 6. – №. 1. – С. 7801-7805.

132. Mirzaev O. A., Sobirov X. A., Barakaev N. R. Scientific foundation of the rate of falling of raw materials on walnut breakage device //Scientific Bulletin. Physical and Mathematical Research. – 2019. – Т. 1. – №. 2. – С. 58-64.
133. Джураев А. и др. РАЗРАБОТКА НОВОЙ КОНСТРУКЦИИ ПИТАЮЩЕГО СТОЛИКА ПРЯДИЛЬНОЙ МАШИНЫ //ТошДТУ ХАБАРЛАРИ. – 2018. – Т. 115.
134. Abdukarimovich M. O. et al. Designing a new design of a loading cylinder for pneumomechanical spinning machines //Engineering. – 2018. – Т. 10. – №. 06. – С. 345.
135. Хакимов Д. В., Мирзаев О. А. Задачи метрологического обеспечения в повышении качества агропромышленной продукции //Современное экологическое состояние природной среды и научно-практические аспекты рационального природопользования. – 2017. – С. 1657-1660.
136. Джураев А. Д. и др. Питающий цилиндр прядильного устройства //Патент на изобретение, № IAP05854. – 2019. – Т. 7.
137. Максудов Р. и др. Изучения изменений коэффициента жесткости упругой оболочки прядильной установки //VII International Scientific and Practical Conference “SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL CRISES. – 2021. – С. 894-903.
138. Джураев А. Д. и др. Дискретизирующий барабанчик для пневмомеханических прядильных машин //Патент на изобретение, № IAP06301. – 2020. – Т. 30.
139. Abdukarimovich M. O., Ibragimovich A. K., Sharipjanovich S. O. Designing a New Design of a Loading Cylinder for Pneumomechanical Spinning Machines. Engineering, 10, 345-356. – 2018.
140. Мирзаев О. А., Турсунов Ш. С. Теоретическая обоснования деформированного состояния оболочки питающего цилиндра прядильных машин //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 4. – С. 1092-1103.
141. Мирзаев О. А., Маматов Н. З. Температурный расчет питающего цилиндра с упругим элементом пневмомеханических прядильных машин //Science and Education. – 2023. – Т. 4. – №. 12. – С. 294-304.

142. Мирзаев О. А., Маматов Н. З. КОЛЕБАНИЯ СОСТАВНОГО ПИТАЮЩЕГО ЦИЛИНДРА С СОПРОТИВЛЕНИЕМ ПРИ КРУЧЕНИИ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 120-124.
143. Barakaev N. et al. Justification of the parameters of parts of a walnut cracking machine //Journal of Physics: Conference Series. – IOP Publishing, 2021. – Т. 1889. – №. 2. – С. 022061.